

НАУЧНОМ ВЕЋУ ИНСТИТУТА ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ

Извештај

Комисије за избор др Маје Д. Стојковић у звање научног сарадника

Изабрани на седници Научног већа Института за књижевност и уметност одржаној 28.01.2016. г. у комисију за избор у звање др Маје Д. Стојковић, част нам је да поднесемо следећи извештај у чијем закључку са задовољством предлажемо да колегиница Стојковић буде изабрана у звање научног сарадника у Институту за књижевност и уметност.

I БИОГРАФИЈА ДР МАЈЕ Д. СТОЈКОВИЋ

Маја (Драгољуб) Стојковић (рођ. Максимовић), рођена 16. маја 1983. године у Прокупљу.

Основну школу завршила у Нишу, са просечном оценом 5.00 и дипломом „Вук Караџић“, Прву нишку гимназију „Стеван Сремац“ завршила 2002. године, са просечном оценом 4.80. Школске 2002/2003. године уписала студије књижевности (Департман за српску и компаративну књижевност) на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, где је и дипломирала школске 2008/2009. године, са просечном оценом 9.15, и тиме стекла звање дипломирани филолог за књижевност и српски језик. Последњи семестар на основним академским студијама похађала у Грацу (Karl Franzens Universität). Новембра 2009. године уписала докторске академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду (Модул књижевност) и последњи испит положила у јануарско-фебруарском року 2012. – просечна оцена 10.00.

Од 2005. до 2007. године је била прималац Стипендије Града Ниша за таленте, од 2003. до 2006. била је стипендиста Министарства Републике Србије, а од јануара до јула 2006, за време боравка у Грацу, и стипендиста Владе Републике Аустрије.

Учествовала на неколиким научним скуповима у земљи и иностранству (Ниш, Крагујевац, Подгорица), затим семинарима, летњим школама и радионицама (Марбах, Штутгарт, Загреб, Берлин, Венеција) и објављивала радове у научним часописима:

Зборник Матице српске за књижевност и језик (Нови Сад), *Летопис Матице српске* (Нови Сад), *Књижевна историја* (Београд), *Стил* (Београд), *Philologia Mediana* (Ниш), *Наше стварање* (Лесковац), *Филолог* (Бања Лука), итд.

Ангажована је као сарадник на изради *Српске енциклопедије*, под руководством проф. Душана Иванића, професора емеритуса на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Током школске 2009/2010. године радила је као професор српског језика и књижевности у Првој нишкој гимназији „Стеван Сремац“, где је поред наставе у регуларним одељењима друштвено-језичког и природно-математичког смера, предавала и у специјалном филолошком одељењу I, II и III године.

На Филозофском факултету у Нишу ради од 1. октобра 2011. године, као лектор, редактор и уредник библиотеке „Документ“, предвиђене за објављивње фототипских издања ретких књига.

Докторску дисертацију под насловом „Драмски јунак у књижевности српске модерне (1890–1918)“ одбранила је 31. октобра 2015. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду пред комисијом: проф. др Јован Делић (ментор), проф. др Зорица Несторовић (председник комисије) и проф. др Горан Максимовић (члан), и тиме стекла звање – доктор филолошких наука.

II БИБЛИОГРАФИЈА ДР МАЈЕ Д. СТОЈКОВИЋ

M24 (Рад у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком – укупно 12 бодова)

1. „Унутрашњост бића и сећање као хронотоп среће“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, ур. Јован Делић, књ. LIX, св. 3, Нови Сад (2011). ISSN 0543-1220; UDC 821.163.41.09 Dimitrijević J. 141.72 82.0''19'', стр. 639–650.
2. „Два лица љубави и смрти – Маска Милоша Црњанског“, *Књижевна историја*, г. XLVI, бр. 154, Београд (2014), ISSN 0350-6428, УДК 821.163.41.09-2 Crnjanski M., стр. 883–897.
3. „Парадоксни јунак у драми парадокса (Пиранделовски јунак пре Пирандела у заборављеној Ђоровићевој драми *Наше позориште*)“ (*Зборник Матице српске за књижевност и језик*), у штампи.

M26 (Научна критика у часопису међународног значаја – укупно 1 бод)

1. „Дихотомија светова“ (Новица Петковић, *Софкин силазак – „Нечиста крв“* Борисава Станковића, Задужбина Николај Тимченко / Алтера, Лесковац / Београд 2009). – *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. LVIII, свеска 2, Нови Сад (2010), ISSN 0543-1220, UDC 821.163.41.09 Stanković B., стр. 436–440.

M46 (Лексикографска јединица у публикацији водећег националног значаја значаја – укупно 3 бода)

4 лексикографске јединице (1. ВРЖИНА, Милован; 2. ВУКОСАВЉЕВИЋ, Славко; 3. ВУЧИНИЋ, Срђан; 4. ВУЧИЋ, Зоран – укупно 5.743 карактера, односно 3.19 ауторских табака): *Српска енциклопедија*, том II, В – Вшетечка, Матица српска / Српска академија наука и уметности / Завод за уџбенике, Нови Сад / Београд (2013), ISBN 978-86-7946-121-6, стр. 794, 915–916, 951, 956.

M49 (Уређивање научне монографије, тематског зборника, лексикографске или картографске публикације националног значаја – укупно 1 бод)

1. Јанићије Поповић, *Куманово – пре и за време рата 1912. године*, ур. Маја Д. Стојковић, Филозофски факултет у Нишу, Ниш (2012), ISBN 978-86-7379-259-0.

M51 (Рад у водећем часопису националног значаја – укупно 6 бодова)

1. „’Лепота многа није од Бога‘ или: драма *Урок* Милете Јакшића“, *Philologia Mediana*. Годишњак за српску и компаративну књижевност Филозофског факултета у Нишу, год. III, број 3, Ниш (2011), ISSN 1821-3332, УДК 821.163.41.09/2, стр. 115–122.
2. „Од правописних до значењских и структурних прерада (*Народни посланик* Бранислава Нушића 1924. и 1932 – Текстолошки приступ)“, *Philologia Mediana*, Годишњак за српску и компаративну књижевност Филозофског факултета у Нишу, г. IV, бр. 4, Ниш (2012), ISSN 1821-3332, УДК 821.163.41-22.09 Нушић Б., стр. 87–97.

M52 (Рад у научном часопису националног значаја – укупно 4 бода)

1. „Кривац без кривице, жртва без награде, Венеција без Венеције кнегиње Јелисавете“, Филолог, г. VI, бр. 11, Универзитет у Бањој Луци / Филолошки факултет, Бања Лука (2015), ISSN 1986-5864, УДК 821.163.41.09-24, стр. 143–152.
2. „Демаскирање књижевне стварности посредством интервјуа“, *Летопис Матице српске*, г. 186, књ. 486, св. 3, Нови Сад (2010), ISSN 0025-5939, стр. 447–454.

М63 (Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини – укупно 1 бод)

1. „Принуда и морализам или питање обликовања колективног идентитета“, зборник радова *Филологија и универзитет*, том I, Филозофски факултет у Нишу, Ниш (2012), ISBN 978-86-7379-263-7, УДК 821.163.41.09-2 Станковић Б., стр. 460–473.

М64 (Саопштење са скупа националног значаја штампано у изводу – 0.5 бодова)

1. „Принуда и морализам или питање обликовања колективног идентитета – проблем жене и њеног идентитета у драми *Ташана* Борисава Станковића“, *Наука и савремени универзитет – књига резимеа*, ур. Јован Пејчић, Филозофски факултет у Нишу, Ниш (2011), ISBN 978-86-7379-232-3, стр. 269–270.

М71 (Одбрањена докторска дисертација – 6 бодова)

1. Одбрањена докторска дисертација: *Драмски јунак у књижевности српске модерне (1890–1918)*, Београд, Филолошки факултет, 31. октобар 2015.

$M10 + M20 + M31 + M32 + M33 + M41 + M42 + M43 + M44 + M45 + M51 + M52 (4 + 4 + 4 + 1 + 3 + 3 + 2 + 2 = 23) > 10$

$M11 + M12 + M21 + M22 + M23 + M24 + M41 + M42 + M43 + M51 + M52 (4 + 4 + 4 + 3 + 3 + 2 + 2 = 22) > 5$

Укупно бодова: 34.5

Остали радови:

1. „Филозофија трпљења и филозофија младенаштва“ (Бојан Чолак, *Роман патријархалне културе – „Газда Младен“ Борисава Станковића*, Институт за књижевност и уметност, Београд 2009). – *Philologia Mediana*. Годишњак за српску и компаративну књижевност Филозофског факултета у Нишу, г. II, бр. 2, Ниш 2010, стр. 370–374.
2. „Књижевно-културна еволуција Београда“ (Јован Пејчић, *Ти, међутим: књижевни Београд*, Алтера, Београд 2009). – *Књижевне новине*. Лист за књижевност и друштвена питања, г. LXII, бр. 1184, Београд 2010, стр. 15.
3. „Андерграунд позориште“ (Радован Поповић, *Последњи српски большевик*, Службени гласник, Београд 2009). – *Наше стварање*. Часопис за књижевност, уметност и културу, г. LVII, бр. 1–2, Лесковац 2010, стр. 192–197.
4. „О речима реч – о разговорима текст“ (Јован Пејчић, *Истина и облик живе речи – Књижевни разговори Бранимира Ћосића*, Admiral books, Београд 2010). – *Стил*. Међународни часопис, број 9, Београд 2010, стр. 493–497.
5. „Појам посебног / Појам јединственог“. – *Наше стварање*. Часопис за књижевност, уметност и културу, г. LVII, бр. 3–4, Лесковац 2010, стр. 266–267.

III УЧЕШЋА НА НАУЧНИМ СКУПОВИМА

1. „Наука и савремени универзитет 1“, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 10–11. новембар 2011.
2. „Савремена проучавања језика и књижевности“, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 17. март 2012.
3. „Словенски језици, књижевности и културе у европском контексту“, Црногорска академија наука и умјетности и Пољска академија наука, Подгорица, 8–9. новембар 2012.

IV ОЦЕНА РАДОВА И ПРЕДЛОГ ЗА ИЗБОР У ЗВАЊЕ

Др Маја Д. Стојковић је објавила осам научних радова, пет књижевно-критичких приказа и један оглед; као уредник је приредила за штампу једну књигу, а као сарадник на изради Српске енциклопедије написала четири одреднице. На Филолошком факултету Универзитета у Београду је одбранила докторску дисертацију под насловом *Драмски јунак у књижевности српске модерне (1890–1918)*, чиме је стекла формалне услове за избор у звање научног сарадника.

Основно интересовање Маје Д. Стојковић усмерено је на драмску књижевност 19. и 20. века, али се њени радови баве и анализом прозних дела истакнутих и скрајнутих писаца, као и проучавањем српске књижевне критике.

У раду „Унутрашњост бића и сећање као хронотоп среће“ Маја Стојковић се бави анализом приповетке Јелене Димитријевић *Бул-Марикина приказња*. Најпре проблемом жанровског одређења јер је било тумача који су ово дело Ј. Димитријевић доживљавали као роман, при чему се детаљно тумаче сви композициони и семантички аспекти дела. Осветљавају се механизми потчињавања жене у патријархалном друштвеном уређењу, који се посматрају и кроз призму нових феминистичких струјања позног 20. века. Карактеризација и индивидуализација ликова тумаче се кроз поставке психоаналитичких тековина. Маја Стојковић нарочито истиче коришћење поступка амблемизације, присуство ониричке и фолклорне фантастике, као и доминантан модел индивидуалне и колективне слободе. План хроноса и топоса детаљно је представљен кроз релације садашњост–будућност и ентеријер–екстеријер. Велика пажња посвећена је и анализи перформанса и осећању страха као лајтмотиву приповетке. И када се дотичу прозе, радови Маје Д. Стојковић настоје да сагледају дело конкретног писца у контексту хетерогених слојева традиције, при чему посебну пажњу колегиница Стојковић посвећује ранијем културном и књижевном наслеђу.

Рад „Два лица љубави и смрти – *Маска* Милоша Црњанског“ представља значајно откриће и доноси иновативне погледе на Црњансков драмски текст, јер Маја Стојковић успева да на убедљив начин направи искорак у односу на досадашња тумачења. То се у првом реду огледа у повезивању драмског текста Милоша Црњанског са његовим есејом „Комедија“, са довођењем у везу литерарних и ванлитерарних елемената, а све са циљем поузданијег и дубљег тумачења књижевног

дела и његових структурних елемената. Посебна пажња је посвећена феноменима лепоте и стида, који у ткиву драмског текста Милоша Црњанског добијају своје особено значење. Предускршња атмосфера, време покладних игара, посматра се кроз фон карневала и нужно подразумева прекомерје животне појавности, те се у том контексту сагледава и специфична, раскошна театарска метафорика која у широким амплитудама користи слике плеса, игроказа и маскераде. Доминантна тема ове „поетичне комедије“ – еротизам – дата у ироничном кључу, уведена за разобличење култа женске сексуалности и слике о сјају племства, сугестивно апострофира свет опште безобличности потенциран мотивима пролазности и привида, што све добија пуни смисао у контексту одбацивања свих владајућих система вредности у епохи модерне. Овим Маја Стојковић на успешан начин врши временско ситуирање Црњансковог текста, јер поред тога што се у анализи показује и да има оних елемената који ово дело сврставају у експресионистичка струјања карактеристична за поратни период српске књижевности (период после Првог светског рата), моменат маски, замене, покладних прослава и свих других елемената преузетих из италијанске барокне драме, а особито *commediae dell'arte*, затим пишчево одређење у поднаслову – иронична комедија, све то врло прецизно указује да Црњанскова *Маска* још увек припада епохи модерне и њоме се уједно достиже врхунац овога жанра. Колегиница Стојковић уједно раскрива и утицаје ранијих епоха (романтизма, нпр.) на обликовање појединих сегмената у делу. Заслужена пажња је посвећена и питању карневала, маскераде и замене идентитета, као и проблему самоубиства, али и функцији бројних историјских елемената (догађаја и личности) заступљених у драмском тексту. На овај начин се врло убедљиво постиже успостављање веза са другим делима Милоша Црњанског, како са његовим романима тако и са поезијом, у којима ће он касније развијати мотиве сеоба, лутања, суматраистички начин сагледавања и транспоновања животне појавности у књижевне форме.

Маја Стојковић је у својим истраживањима показала склоност ка неистраженим пољима српске књижевности, те је у том смислу и њен рад „Парадоксни јунак у драми парадокса – пиранделовски јунак пре Пирандела у заборављеној Ћоровићевој драми *Наше позориште*“ само потврда за овај став. Наиме у богатом и разноврсном драмском опусу Светозара Ћоровића посебно место заузима једночинка *Наше позориште* из године пред сам почетак Великог рата, али су је досадашњи истраживачи Ћоровићевог драмског опуса, као и приређивачи његових сабраних дела

губили из вида. Тумачећи је као књижевноисторијску појаву *avant la lettre*, колегиница Стојковић у средиште свог истраживања поставља повлачење паралела како са поетиком театра апсурда, доминантним од средине 20. века, тако још и више са драмским остварењима италијанског писца Луиђија Пирандела, са којим је, могло би се рећи, започето разбијање постојеће форме театра. Посебна пажња посвећена је питањима појмовног пара стварност–привид и из њега произашлим проблемима хронотопа, те питањима гледаочеве перцепције у једном таквом измештању стварности, као и замени идентитета кроз поистовећивање са преузетом улогом.

Рад „’Лепота многа није од Бога‘ или драма *Урок* Милете Јакшића“ има за циљ да представи рецепцију драме *Урок* Милете Јакшића, да укаже на постојећа сагледавања дела и да дâ нове могуће аспекте у тумачењу. С једне стране Маја Стојковић је извршила покушај истицања тематско-сижејне нити дела која омогућава расветљавање књижевно-теоријске контекстуализације, а са друге стране посебну пажњу је ауторка посветила издвајању симболичког плана, без чијег се правилног тумачења не може јасно осветлити семантичка линија драмског текста. Паралелно са оваквом анализом указано је на све постојеће недоумице у погледу хронологије настанка дела објављеног у фрагментима у *Летопису Матице српске*, на утицај народног дискурса у обликовању драмског текста, као и на преплитање елемената фолклорне фантастике са збиљом, где доминацију, у коначној инстанци, заузима реално, а фантастична подлога омогућава измештање из постојеће стварности. Ауторка је ову лирско-фантастичну драму, са изразитим елементима фолклорне фантастике сместила у религијски контекст, и уз то, објаснила појмове фатума, пренаталне кривике и колективне свести који чине основ семантичких питања текста.

У раду „Од правописних до значењских и структурних прерада (*Народни посланик* Бранислава Нушића 1924. и 1932. године – текстолошки приступ)“ обрађена су текстолошка питања везана за развој *Народног посланика* Бранислава Нушића, и то проширивањем матрице означене насловом и прегледом и ранијих издања драме – из 1896. и 1912. године. Показало се да су претрпљене измене битно утицале на поспешење уметничке вредности текста, где треба скренути пажњу и на све пратеће елементе који су томе допринели (ритмичко-динамичка организација текста, правописне адаптације, детаљнија и доследнија карактеризација и индивидуализација ликова и др.), а што Маја Стојковић лепо уочава и јасно издваја.

На примеру историјске драме *Јелисавета, кнегиња црногорска* Ђуре Јакшића Маја Стојковић је у свом раду „Кривац без кривице, жртва без награде, Венеција без Венеције кнегиње Јелисавете“ показала сукобљене културолошке моделе, најпре кроз односе колективног (млетачка аристократија и црногорски горштакци), а потом и на плану индивидуалног кроз сукобљеност опонентних сила унутар бића (млетачка принцеза и кнегиња црногорска), чиме су детаљно истражени сви проблеми који се везују за идеју приватног и јавног бића, односно аспекти индивидуалне и колективне сфере. Колегиница Стојковић је показала да се у равнима предочених модуса егзистенције рађа могућност пренебрегавања колективног, као и његовог преласка у домен личног, што даље омогућава развијање трагедије која надраста историјску драму. Да би се, с друге стране, прецизно дочарала колективна свест црногорског горштакца као представника поробљеног народа, испитани су и сами структурни елементи драме, објашњене стереотипне представе о „проклетој туђинки“, што је све тесно повезано с мотивом издајства, који се овде појављује као друга страна поменутих представа. Спој сакралног и профаног – морала и традиције, на једној, и еротског, демонског и рушилачког, на другој страни, остварује своју пуноћу управо у додиру два света. У раду се даље испитује и полисемичност термина *жртва* и објашњава психолошка позадина овог појма која указује на механизам којим се осећај губитка, одсуство смисла или питање актуелних социјалних тешкоћа превладава наративним ритуалом. Др Маја Стојковић се у овој студији такође бави и питањем романтичарског наслеђа, те врло важним питањем узрока и утицаја који су Ђуру Јакшића навели да се његова драма развије у трагедију и превазиђе оквире историјске драме.

У раду „Демаскирање књижевне стварности посредством интервјуа“ Маја Стојковић се осврће на један помало потиснут литерарни облик – интервју, односно књижевни разговор. Анализа је заснована на књизи књижевних интервјуа *Десет писаца – десет разговора* Бранимира Ћосића чији су сабеседници били књижевници који су стварали пре и после Првог светског рата. Важност оваквих истраживања се огледа у чињеници да се посредством књижевних интервјуа може на изванредан начин припремити грађа за књижевне историчаре који по смрти аутора тешко могу осветлити ону често недокучиву страну пишчеве личности, која неретко постаје још нејаснија ако се о њој просуђује само на основу књижевноуметничких текстова самих стваралаца. Пишући о књижевним интервјуима, Маја Стојковић је морала показати и добро познавање стваралаштва оних писаца са којима су разговори вођени, што се све види из

њених суптилних анализа. Она издваја три генерације писаца које је у својој књизи обухватио Бранимир Ћосић: прву групу чине тзв. традиционалисти, књижевници који су најактивније стварали и, може се рећи свој врхунац достигли, у периоду пре Првог светског рата, а потом по завршетку рата само наставили ову књижевну традицију (Борисав Станковић и Милан Ракић), другу генерацију или средњи нараштај сачињавају писци који су у литературу унели нешто пунији израз, са извесним степеном иновативности у односу на своје претходнике (Вељко Петровић, Григорије Божовић и Душан С. Николајевић) и трећу генерацију карактерише потпуно одбацивање претходног, окренутост космичким визијама, апсолутна слобода стварања и обогаћивање књижевног израза (Милош Црњански, Сибе Миличић, Густав Крклец и Станислав Винавер). Оваквим поступком колегиница Стојковић показује и одлично познавање поетике и преплитања поетичких начела како писаца тако и самог раздобља.

У раду „Принуда и морализам или питање обликовања колективног идентитета“, изложеном на научном скупу организованом на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, Маја Стојковић се бави пре свега мање познатом драмом Борисава Станковића *Ташана*, заокружујући тиме своја дотадашња истраживања Станковићевог стваралаштва (у неким ранијим истраживањима, а пре свега у приказу монографије *Роман патријархалне културе* Бојана Чолака, под насловом „Филозофија трпљења и филозофија младенаштва“, а потом и бавећи се књижевно-историјским и критичким радом Новице Петковића у раду *Дихотомија светова* посвећеном анализи Петковићеве монографије *Софкин силазак – „Нечиста крв“ Борисава Станковића*, колегиница Стојковић је показала своју заинтересованост за поетику стваралаштва Б. Станковића). У овом раду ауторка аналитички приступа питањима која објашњавају губитак индивидуе и њено свесно подређивање колективној вољи; одређује положај жене у друштву (у првом реду Ташане, насловног лика); такође показује и да се на тремећи јавног морала, дужности и обзира изграђује идентитет жене унутар патријархалног социума и поништава идентитет жене у оквирима њене природе.

Помињући рад посвећен књижевној делатности Новице Петковића, проучаваоца који је у оквиру семиотичких поставки трагао за динамичним односом између различитих слојева традиције и начину на који се она испољава у делу модерних писаца, треба поменути да и истраживачко поље Маје Стојковић показује слична интересовања и отуда је природно што се она посебно бавила Петковићевим стваралаштвом. Маја Стојковић усмерава пажњу на Петковићево схватање културе као

система, као и на његово тумачење књижевности као аутохтоне форме духовности, али и као особеног вида комуникације везаног за одређени културни модел.

Маја Стојковић је показала и високи степен научне спремности током сарађивања на Српској енциклопедији, у оквиру чега је написала четири одреднице показујући одлично познавање енциклопедијских захтева, али и целокупног стваралаштва обрађених писаца и умећа да све знање представи на језгровит начин.

Као уредник библиотеке „Документ“ покренуте у оквиру издавачке делатности Филозофског факултета Универзитета у Нишу, предвиђене за објављивање академских (научних) издања и фототипских издања ретких књига приредила је за штампу књигу Јанићија Поповића о Првом балканском рату 1912. године, са свим пратећим научним додацима који подразумевају податке о писцу и делу, о издању, као и штампарске исправке.

Докторска дисертација Маје Д. Стојковић под насловом „Драмски јунак у књижевности српске модерне (1890–1918)“ садржи укупно 439 страна текста; подељена је у дванаест поглавља (1. Увод, 2. Јунак историјске драме и трагички јунак, 3. Јунак народних комада са певањем и играњем, 4. Лирски јунак драме са оријенталним колоритом, 5. Драмски јунак из усмене традиције, 6. Јунак патриотске драме, 7. Парадоксни јунак у драми парадокса, 8. Јунак грађанске драме, 9. Нушићев драмски јунак, 10. Закључак, 11. Извори, 12. Литература). Сва напред наведена поглавља су даље подељена у потпоглавља, а дисертацијом је обухваћен период од 1890. до 1918. године, при чему су ове границе померане када је то доприносило детаљнијем увиду у концепт драмског јунака овог периода, те се може рећи да др Маја Стојковић показује завидно познавање и епохе која претходи периоду одређеном дисертацијом, као и оне која му следи. Грађа на којој је изграђена докторска дисертација Маје Д. Стојковић обухватила је више од седамдесет драмских текстова и представља врло исцрпан увид у драмску књижевност епохе српске модерне.

Колегиница Стојковић је, у намери да понуди прецизну и убедљиву слику епохе, односно позицију драмске књижевности у њој, у фокус интересовања поставила драмског јунака, преко кога је посредно осветлила и друге аспекте дела. Сам јунак представља оличење сукоба и чувара граничности између два сукобљена света, а неретко и знамен подвојености.

Како је концепт јунака условљен правилима жанра, путем жанровске класификације осветљени су и различити типови јунака као носиоци и реализатори

пишчевих идеја. Међутим, док се, са једне стране, у традиционалним врстама јунак прилагођава жанру, дотле је, на другој страни, сам јунак, као човек преузет из стварности онога времена, управо захваљујући таквој стварности транспонованој у књижевноуметнички свет, условио настанак појединих нових драмских врста.

Због обиља жанровских одређења, где је поред чистих и лако одредивих форми, било и оних граничних, недовољно прецизно дефинисаних, и из нужне комплексности методолошких приступа у анализи драмског јунака, који се јављао у широком типолошком распону, од кандидаткиње се очекивало да направи неку врсту синтезе која би допринела формирању систематизоване и свеобухватне слике о драмској књижевности овога периода, и монографски, што досад није чињено на овај начин када је реч о овом раздобљу, осветли проблем не само драмског јунака, него да његовим посредством допринесе и формирању једног општег погледа на шири друштвено-политички контекст доба, али и да на плану драмског текста осветли оне аспекте који се везују за тематско-мотивски склоп, композицију, детерминисање хронотопа, итд.

Како је српска модерна била доба преокрета, отварања ка европским узорима, Маја Стојковић је проницљиво опазила да се треба ослонити на важност онога што представљају унутрашњи приступи, који не маре увек за спољну хронологију. Дакле, колегиница Стојковић се задржала на променама у структури самога уметничког текста, на иновације на плану језика, изменама стила и новим поступцима у обради предмета, али иако је основно полазиште било на унутрашњем и књижевноуметничком, то нипошто не значи да се није осврнула и на, у извесном смислу, спољна разматрања и подробно их проучила. То спољно се пре свега односи на културно-историјски и друштвено-политички оквир, културолошко-социјалне елементе у рецепцији драма, на везу са њиховим позоришним животом, на преводе неких светских драма или других текстова који су утицали на наше писце и усмерили развој драмске мисли – у чему се, морамо рећи, и огледа посебна вредност и успелост овога истраживања.

Још једна је околност врло значајна: наиме, драмска књижевност српске модерне није до сада подробно испитивана, што је условило и истраживање до сада непознате или недовољно познате грађе, зато је пред Мајом Стојковић стајао сложен задатак да, с једне стране, покаже склоност ка теоријском и поетичком мишљењу, а, са друге, способност да успостави синтезу и понуди књижевно-историјску слику доба које је истраживала.

Овакав озбиљан научни изазов и подухват, из кога су се најпре наслутили, а потом и потврдили и стилска разноврсност и трагови ранијих стилских епоха, подразумевају да ће се после ове дисертације променити слика епохе, а пре свега место драмске књижевности у њој.

С обзиром да је предложена тема била истраживачки рад у изворном значењу те речи и да је тема подразумевала обавештеност у области теорије жанра, пре свега теорије драме, способност да се уоче различити стилски слојеви ранијих и новијих времена, да се издвоје најрепрезентативнији драмски текстови и књижевни јунаци, рад је омогућио Маји Стојковић да покаже своју умешност и да нам пружи оригинално истраживање са великим бројем досад непознатих резултата, те ова докторска теза представља и значајну новину у нашој науци о књижевности, али и знатно богати слику српске модерне.

С правом можемо рећи да је колегиница Стојковић, на начин о коме се могу донети само афирмативни судови, јасно контекстуализовала феномен драмског јунака у анализираним делима, али и у целини једног – за књижевну историју – по много чему преломног доба. Од значаја су прецизно изведена разматрања о структуралним стремљењима као генези оних облика који ће се у својој пуноћи развити у првој половини двадесетог века, као и прегледу драмских ликова са изразитим типским карактеристикама. У оквирима тематских аспеката проблема истраживања с правом је инсистирано на теми „граничне позиције“ јунака, распетих између сукобљених светова. Дакле, реч је о раду који не губи из вида како целину појединог драмског дела и његових бројних значења, тако и однос менталних структура епохе и драмског стварања – везу писца са светом као и позицију непосредне рецепције: позицију гледаоца/читаоца са које посматра и доживљава појаву драмског јунака. То је колегиницу Стојковић нужно водило, на једној страни, ка томе да већ познате, раније прикупљене и објављене податке прибере заједно на једном месту и пружи у јасном прегледу, а неке од њих подвргне критичкој анализи, а, на другој страни, да за своје анализе нађе простор у свему ономе што је било недовољно проучавано. Најзад, Маја Стојковић, треба и то рећи, није показала никакве тешкоће с уклапањем појединачних интерпретација у правце проучавања.

Настала на основу обимне грађе и исцрпне критичке литературе, ова дисертација представља самосталан истраживачки рад који је у потпуности одговорио задатку којег се Маја Стојковић прихватила. Показала је подробно познавање релевантне стручне

литературе, дубоко разумевање проблематике драмског стваралаштва у целини, као и способност уочавања и дефинисања, а потом и доследног и методолошки изграђеног проучавања, посебних проблема који чине предмет рада. Др Маја Стојковић је показала и одлично познавање других књижевних родова и она се жанровских питања не дотиче само у оквиру драмске књижевности већ се односом поезије и прозе према драмској књижевности бави на разним нивоима управо зато што је, како је колегиница Стојковић тачно уочила, било писаца који су поред драма оставили и богат опус песама, приповедака и романа и неки од њих су чак били препознатљивији као писци других родова.

Докторском дисертацијом је Маја Д. Стојковић створила чврсту основу за даља проучавања књижевности 19. и 20. века. Резултати до којих је у њој дошла омогућавају јој да на особен начин, засебно, сагледа улогу српског драмског наслеђа у књижевности на крају 19. и почетку 20. века, али и да у тим истраживањима потражи основу за даље књижевно-теоријске поставке које су се развијале током двадесетог века, као и у стваралаштву наших савременика чији опус још није заокружен.

Таква истраживања она је започела још пре израде докторске тезе и она су резултирала радовима посвећеним неким од најзначајнијих драмских писаца од деветнаестог до краја двадесетог века.

Управо је прелаз из 19. у 20. век био период када се српска драмска књижевност врло интензивно развијала, те овај период бележи велики број драмских текстова од којих су само понеки и само парцијално сагледавани у оквиру досадашњих књижевно-историјских осврта, те у том смислу ваља истаћи значај подухвата Маје Д. Стојковић да се епоха до краја из различитих углова осветли.

Библиографија Маје Д. Стојковић показује систематску усмереност и истраживачки напор да се разнородне поетичке појаве модерне књижевности доведу у везу са мање проучаваним деловима наше традиције кроз њихову теоријску класификацију и књижевно-историјско описивање. У том смислу њени радови представљају важан допринос проучавању односа наслеђа и модерних тековина српске драмске књижевности. Овај напор, такође, обећава и нова проучавања и нове синтезе.

Маја Д. Стојковић је, осим студија и чланака, објавила и пет приказа. У њима је она осведочила интересовање и за друге књижевне родове, као и за савремена проучавања књижевности.

По броју библиографских јединица, по квалитету радова и новине интерпретативних увида, по систематској усмерености проучавања као и по књижевно-историјској важности поља истраживања др Маја Д. Стојковић је стекла услове за звање научног сарадника и ми је за тај избор свесрдно препоручујемо Научном већу Института за књижевност и уметност.

У Београду, 10.02.2016.

Комисија:

др Јован Делић, редовни професор

Филолошког факултета Универзитета у Београду

др Бојан Јовић, научни саветник

Института за књижевност и уметност у Београду

др Зорица Несторовић, ванредни професор

Филолошког факултета Универзитета у Београду